

Date: 19th December-2025

RUS TILI FANIDA NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING
TEXNIKUM O'QUVCHILARI UCHUN AHAMIYATI

Jalolova Gulnora

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqolada texnikum o'quvchilari uchun rus tili fanida nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik va lingvistik jihatlari ilmiy tahlil qilinadi. Rus tilidagi og'zaki va yozma nutq madaniyatining texnik mutaxassislarning professional faoliyatidagi o'rni, muloqot kompetensiyasini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda zamonaviy o'qitish metodlari yoritiladi. Nutq madaniyati professional kommunikatsiyaning asosiy elementi sifatida ko'riladi va texnik ta'limda uning shakllanishi uchun samarali yondashuvlar tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: Nutq madaniyati, rus tili, texnikum, lingvistik kompetensiya, madaniyatlararo kommunikatsiya, yozma nutq, og'zaki nutq, texnik terminologiya, pedagogik texnologiya, kommunikativ kompetensiya.

Texnikumlarda tahsil olayotgan o'quvchilar uchun nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki samarali muloqot qilish, fikrni ravon ifodalash, professional jarayonda aniq tushuntirish berish kabi nutq ko'nikmalari ham muhim ahamiyatga ega. Bunda rus tili fanining roli alohida ajralib turadi, chunki ko'plab texnik hujjatlar, ilmiy manbalar va ishlab chiqarish jarayonidagi muloqotlar rus tilida olib boriladi. Shu sababli o'quvchilarda nutq madaniyatini shakllantirish pedagogik jarayonning asosiy komponentlaridan biridir.

Nutq madaniyati – bu tilning norma va me'yorlarga muvofiq ravon, aniq, mazmunli qo'llanishi bo'lib, lingvistika fanining muhim bo'limi hisoblanadi. Rus tilida nutq madaniyatini egallash quyidagilarni o'z ichiga oladi: fonetika va orfoepiya me'yorlariga rioya qilish, grammatik strukturalarni to'g'ri qo'llash, uslubiy moslikni ta'minlash, texnik terminlarni to'g'ri talaffuz qilish, yozma nutqda imlo qoidalariga amal qilish.

O'quvchilar yo'nalishdagi nutq ko'proq aniq, qisqa, mantiqiy ketma-ketlikda bo'lishi talab etiladi. Rus tilida bunday nutqni shakllantirish o'quvchilarni professional muloqotga tayyorlaydi.

Rus tili fanida nutq madaniyatini shakllantirish — bu o'quvchilarda rus tilining fonetik, leksik, grammatik, uslubiy me'yorlari asosida savodli, aniq va mazmunli nutq qurish kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan jarayon. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari bu jarayonni interfaollik, kommunikativlik va kasbiy yo'naltirilganlik bilan boyitadi. Quyida rus tili darslarida qo'llash mumkin bo'lgan metodlar kengaytirilgan holda yoritiladi.

Kommunikativ metod rus tili o'qitish metodikasida V. Kostomarov, E. Passov kabi olimlar tomonidan keng asoslangan. Mazkur metodga ko'ra, til o'rgatishning markazida grammatikadan ko'ra muloqot jarayoni turadi.

Date: 19th December-2025

Nutq madaniyatini rivojlantirishdagi o'zni to'g'ri intonatsiyani shakllantirish; fonetik me'yorlarga amal qilish (orfoepiya); mantiqiy va uslubiy mos nutq qurish; real vaziyatlarda rus tilidan foydalanish.

Darsda qo'llaniladigan mashqlar: kundalik hayotdan dialoglar yaratish (директор–мастер, студент–преподаватель), og'zaki hikoya tuzish: «Как работает устройство?», biror jarayonni ketma-ket izohlash: «Опишите процесс сборки»; kommunikativ o'yinlar: «Исправьте ошибку», «Соберите инструкцию».

Bu metod o'quvchida kommunikativ kompetensiya, nutq ravonligi, uslubiy moslikni shakllantiradi.

Interfaol metodlar rus tilida nutq madaniyatini rivojlantirishda eng samarali usullardan biri hisoblanadi, chunki ular o'quvchini faol subyekt sifatida ta'lim jarayoniga jalb qiladi.

Rol o'ynash rus tili darslarida quyidagilarga xizmat qiladi: talaffuz va intonatsiyani to'g'rilash; nutqning mantiqiy tuzilishini shakllantirish; ruscha texnik terminlarni to'g'ri qo'llash; o'zaro muloqot madaniyatini rivojlantirish.

Masalan: «Мастер и ученик обсуждают устройство», «Клиент объясняет проблему», «Студент дает инструкцию по технике безопасности».

O'quvchilar fikrni rus tilida mantiqiy bayon qilishni o'rganadi. Mavzular: «Нужны ли роботы в производстве?», «Преимущества автоматизации».

Rus tilidagi leksik boylikni kengaytirish, sinonimiya va antonimiya bilan ishlash uchun juda samarali.

Rus tili fanida nutq madaniyatini rivojlantirish zamonaviy metodlarga tayanadi: kommunikativ yondashuv, interfaol mashqlar, matn bilan ishlash, raqamli texnologiyalar, loyiha metodi va refleksiya. Ushbu metodlar birgalikda o'quvchilarda: fonetik, grammatik va leksik savodxonlik, ravon va mantiqiy nutq, ruscha texnik terminologiyadan ongli foydalanish, professional muloqot ko'nikmalari rivojlanishini ta'minlaydi.

Bu metodik yondashuvlar texnikum o'quvchilarini nafaqat til jihatdan, balki kasbiy kommunikativ kompetensiya jihatidan ham to'liq tayyorlaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Введенская, Л. А., Павлова, Л. Г. *Культура речи и деловое общение*. — Москва: Инфра-М, 2020.
2. Современные подходы к обучению русскому языку в профессиональных учебных заведениях. — Москва: Просвещение, 2019.
3. Комарова, Т. В. *Русский язык в профессиональной сфере*. — Санкт-Петербург: Лань, 2021.
4. Чернышева, И. И. *Методика развития речи учащихся*. — Москва: Академия, 2018.
5. O'zbekiston Respublikasi Kasbiy ta'lim agentligi. *Til va nutq madaniyatini rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar*. — Toshkent, 2022.

Date: 19th December-2025

6. Richards, J. C. *Developing Classroom Speaking Activities*. — Cambridge University Press, 2017.
7. Krashen, S. D. *Second Language Acquisition and the Language Learning Environment*. — Oxford, 1985.

